

Školovanje učenika s ADHD-om i problemima u ponašanju u redovnoj osnovnoj školi

Sanja Jozić, dipl. psiholog

Tihana Frković, dipl. psiholog

ZAKONSKA REGULATIVA – temeljni dokumenti

- Konvencija o pravima osoba s invaliditetom (2007.)
- Nacionalna strategija izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2007. do 2015. godine (2007.)
- Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (N/N: 87/2008., 86/2009., 92/2010., 105/2010., 90/2011., 16/2012., 86/2012. i 94/2013.)
- Državni pedagoški standard osnovnoškolskog sustava odgoja i obrazovanja (N/N: 63/2008. i 90/2010.)

ZAKONSKA REGULATIVA – temeljni dokumenti

- Državni pedagoški standard srednjoškolskog sustava odgoja i obrazovanja (N/N: 63/2008. i 90/2010.)
- Pravilnik o osnovnoškolskom odgoju i obrazovanju učenika s teškoćama u razvoju (N/N: 23/1991.)
- Pravilnik o srednjoškolskom odgoju i obrazovanju učenika s teškoćama i većim teškoćama u razvoju (N/N: 86/1992.)
- Pravilnik o postupku utvrđivanja psihofizičkog stanja djeteta, učenika te sastavu stručnog povjerenstva (N/N: 55/2011.)

Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi

Učenici s teškoćama su:

1. učenici s teškoćama u razvoju,
2. učenici s teškoćama u učenju, problemima u ponašanju i emocionalnim problemima;
3. učenici s teškoćama uvjetovanim odgojnim, socijalnim, ekonomskim, kulturalnim i jezičnim čimbenicima.

UČENICI S ADHD-om – Deficit pažnje/Hiperaktivni poremećaj

- 3-7% djece ima znatne poteškoće u koncentraciji i pažnji, koje su često udružene s hiperaktivnim ponašanjem
- 4–5 puta češće kod dječaka nego kod djevojčica
- poteškoće imaju početak u ranom djetinjstvu, iako se većina slučajeva ne dijagnosticira do početka školovanja
- postoji tendencija smanjenja hiperaktivnosti i impulzivnosti s godinama ali nepažnja i nedostatak organiziranosti i dalje ostaju

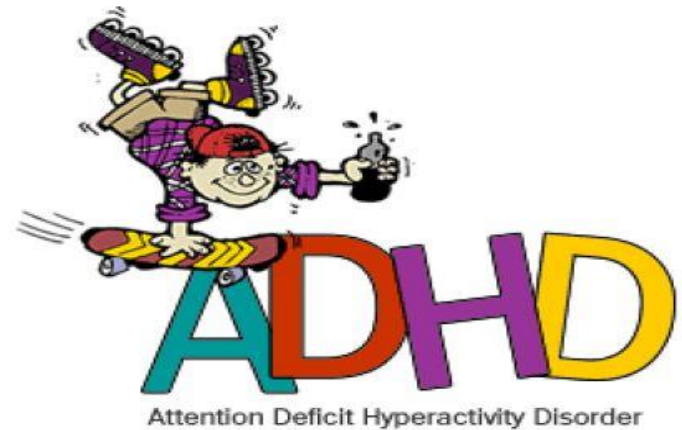
DIJAGNOSTICIRANJE

- s početkom školovanja - jasno vidljiv - škola je sasvim novo i vrlo zahtjevno iskustvo za dijete
  - učenik ne sjedi na mjestu, šeće razredom, ometa rad druge djece, osobito u nižim razredima
  - djeca s poremećajem pažnje često odaju dojam da ne slušaju, da nisu uključena u sadašnje zbivanje ("sanjarenje")
  - rade na impulzivnan način, pa često previđaju, ispuštaju detalje, pogrešno razumiju zadatak ili uputu, čak i kad su dobro motivirana

KLASIFIKACIJA

- DOMINANTNO NEPAŽLJIV TIP
- DOMINANTNO HIPERAKTIVNO-IMPULZIVNI TIP
- KOMBINIRANI TIP

Deficit pažnje bez hiperaktivnosti (ADD)

- isti simptomi bez znakova pretjerane motoričke aktivnosti
- mogu izgledati spora, bojažljiva ili nemotivirana
- često imaju slabiju uspješnost u školi
- lutaju pogledom, ne prate izlaganje ako ih se ne upozorava, lako ih je omesti vanjskim podražajima
- često ne prepisuju s ploče – teškoće radne memorije u pozadini, griješe u prepisivanju
- teškoće u samostalnom radu, organiziranju zadataka

Dominantno hiperaktivno-impulzivni tip

- često se vrpolje na stolici, trče uokolo
- odgovore prije nego što se završi s pitanjem, skloni su brzim i „nepromišljenim” odgovorima
- često ne čekaju na red
- ometaju i prekidaju druge dok govore i kad su svjesni sankcija

ETIOLOGIJA

- multifaktorska i nedovoljno poznata
- uzorci se nalaze u području:
  - nasljeđivanja
  - funkcioniranja središnjeg živčanog sustava
  - neurobioloških poremećaja
  - socijalnih poremećaja
  - emotivnih problema

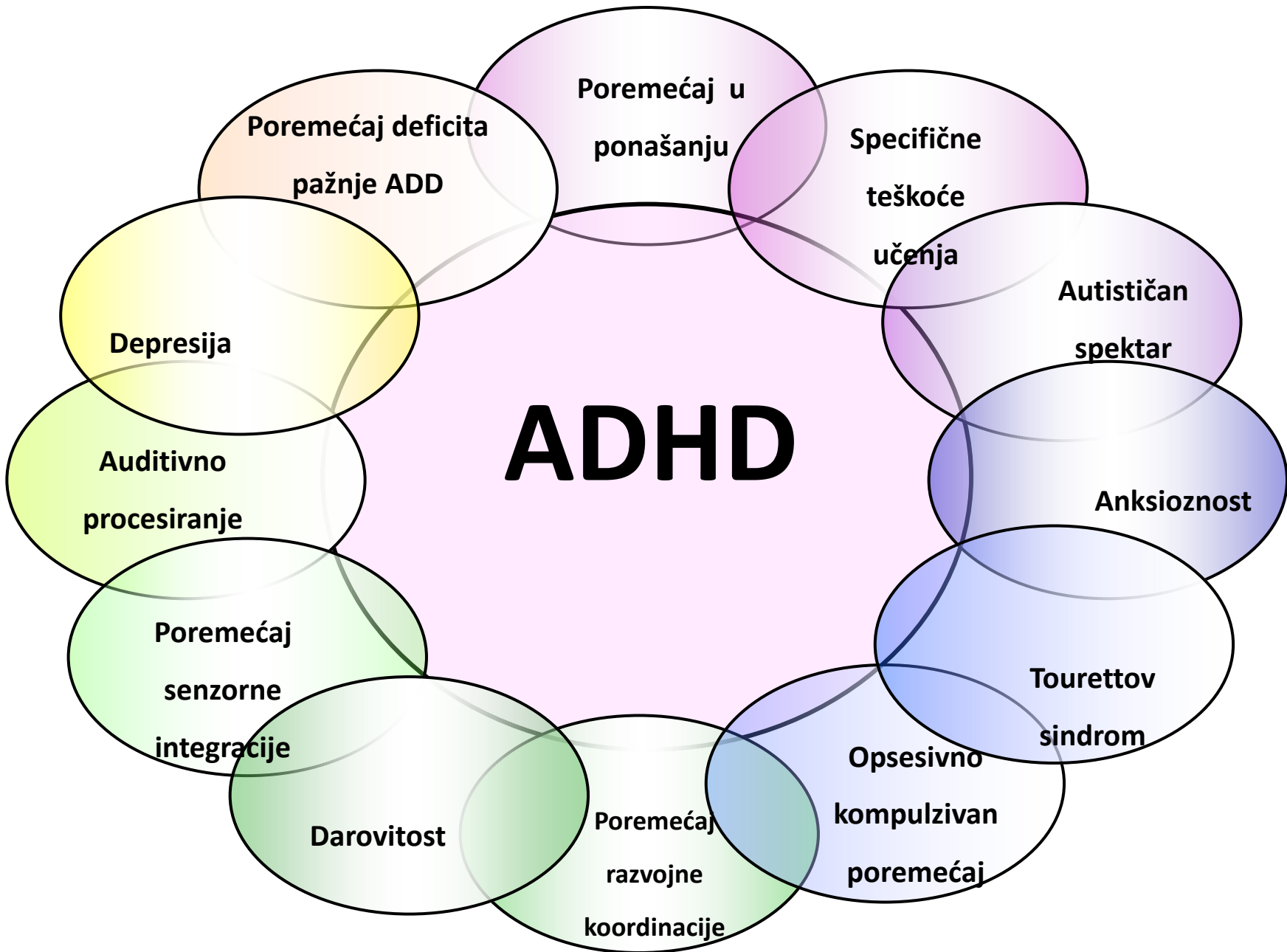
KLINIČKA SLIKA

- glavne karakteristike poremećaja obuhvaćaju područja:
  - pažnje
  - motorike
  - percepcije
  - učenja
  - mišljenja
  - emocionalnosti
  - ponašanja

KLINIČKA SLIKA

- jedan od najčešćih problema je otežano usklađivanje vidnih podražaja, spoznajnih aktivnosti i psihomotorike → teškoće u svladavanju čitanja, pisanja i računanja (2/3 djece s navedenim teškoćama imaju deficit pažnje)
- opća inteligencija je obično bolja od razine koju sugerira cjelokupni uradak

Poremećaj u ponašanju

- značajnije, *trajno i opetovano* odstupanje od uobičajenog i društveno prihvaćenog ponašanja za specifičnu dob, spol djeteta i situaciju koje se pojavljuje u različitim sredinama (kod kuće, u školi...)
- obuhvaća niz vrlo različitih odstupanja na svim područjima funkcioniranja uključujući: odnos s obitelji, okolinom i autoritetima
- razvoj poremećaja u ponašanju ukazuje na zajedničko djelovanje brojnih rizičnih faktora, sadržanih u biološkim, socijalnim i psihološkim obilježjima osobe koja ih manifestira

Učenici s poremećajem u ponašanju u školi

- roditelji i nastavnici često ih opisuju kao sklone kršenju pravila i neuvažavanju autoriteta te nazivaju „bezobraznim“, „neodgojenim“ ili „nemogućim“
- najveći broj intervencija može se upravo najbolje primijeniti u školskom okruženju, budući da su tu prisutna djeca, vršnjaci, roditelji i nastavnici
- kažnjavajuće strategije ne rezultiraju promjenom ponašanja učenika → odgojno-obrazovne ustanove moraju koristiti učinkovitije strategije → podupirati kognitivnu i socijalnu kompetentnost, vještine rješavanja problema, autonomiju i općenito razvoj pozitivnog identiteta učenika

Neuspjeh i slika o sebi kod djeteta s ADHD-om i problemima u ponašanju

- neuspjeh u postignuću nije ključan za nisko samopoštovanje, već način na koji se njemu značajne osobe odnose spram tog neuspjeha
- djeca s teškoćama su svjesna vlastite razine postignuća u odnosu na ostalu djecu – *nisko samopouzdanje*
- kod djece s ADHD-om koja pokazuju nepoželjne oblike ponašanja na akademsko samopoimanje utječe pojavnost takvih ponašanja a ne simptomi ADHD-a

Neuspjeh i slika o sebi kod djeteta s ADHD-om i problemima u ponašanju

- učitelji imaju velikih teškoća u razumijevanju djece s ADHD-om - općenito teško razumiju nesrazmjer između visokih kognitivnih sposobnosti i nemogućnosti udovoljavanja takozvanim „jednostavnim“ zahtjevima škole - npr. za prepisivanjem sa ploče, mirnim sjedenjem u klupi i poštivanjem drugih školskih pravila – smatraju ih lijenima, „neodgojenima“

Kako potaknuti razvoj pozitivne slike o sebi kod učenika (s teškoćama) u školi?

Pozitivan feedback

- neposredan
- temelji se na opaženom ponašanju, a ne na našoj interpretaciji i zaključcima
- treba biti usmjeren na opaženo

Motivirati dijete

- učiniti nagradu dostupnom na mjestu izvođenja
- upotrijebiti posljedice koje dijete cijeni
- često koristiti socijalnu pohvalu i socijalno pojačavanje
- strukturirati zahtjeve za osiguravanje uspjeha

Kako potaknuti razvoj pozitivne slike o sebi kod učenika (s teškoćama) u školi?

- staviti naglasak na ono što dijete može radije nego na ono što ne može učiniti
- aktivno podučavati vještine ophođenja s negativnim osjećajima
- aktivno podučavati socijalne vještine ophođenja s vršnjacima i odraslima

ZAHTJEVI U ODNOSU NA PRILAGODBU U NASTAVI

- učenicima s ADHD-om nije potrebno sadržajno prilagođavati nastavu ako nemaju neke od dodatnih teškoća
- u slučaju dodatnih teškoća treba se rukovoditi preporukama za sadržajnu prilagodbu u odnosu na njihove specifičnosti
- prilagodba u nastavi za učenike sa ADHD-om odnosi se na individualizaciju pristupa u prezentaciji nastavnih sadržaja i načina provjere znanja, uz napomenu da se sve teškoće ne javljaju kod svih učenika sa ADHD-om a različita je i etiologija i težina simptoma

POSTUPCI PODRŠKE U SADRŽAJIMA

- isticanje bitnog na različite načine (ključni dijelovi, pravila)
- vidno predočavanje
- sažimanje sadržaja
- vizualizacija sadržaja pomoću shema, kognitivnih mapa
- raščlanjivanje sadržaja na manje cjeline
- kombinirati govorne, vizualne, pisane metode
- podučavanje memorijskih tehnika (npr. mnemotehnika, vizualizacija, verbalno ponavljanje viđenog ili pročitano)

UPOTREBA NASTAVNIH METODA, SREDSTAVA I POMAGALA

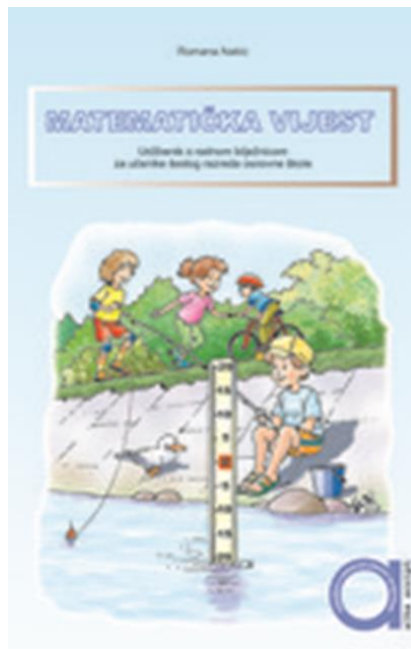
- preciznost, kratkoća davanja uputa, provjera razumijevanja - dati upute jednu po jednu; tražiti da ponovi radi potvrde razumijevanja
- privući pažnju: npr. lagano tapšanje po ramenu
- pravovremeno obraćanje pozornosti na promjenu aktivnosti (npr. "imate pet minuta do završetka tog zadatka i prelaska na drugi...")
- produljeno vrijeme za rješavanje zadataka
- smanjeni broj zadataka
- pojedinačno zadavanje zadataka
- izmjena zadataka po načelu lakši-teži-lakši

UPOTREBA NASTAVNIH METODA, SREDSTAVA I POMAGALA

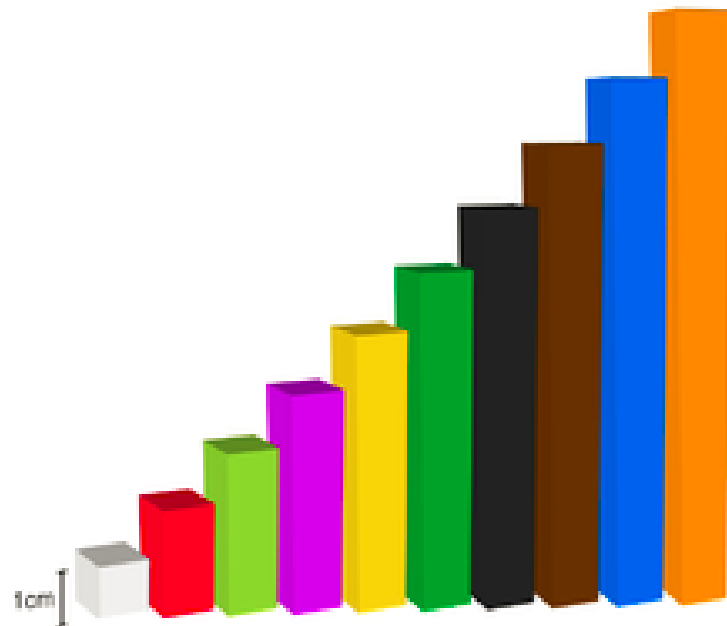
- višekratno vježbanje i ponavljanje manjih cjelina
- češće promjene aktivnosti
- zajedničko planiranje rada s učenikom
- specificirati sve *korake potrebne* za izvršenje zadatka; ako je potrebno, osigurati učeniku **pomoćnika**
- tekst s podebljanim (bold) ili istaknutim slovima i brojkama
- tekstovi pisani fontom slova pt 12 -14
- sažetak na kraju lekcije

Pomoćni materijali u nastavi matematike

Udžbenik s vježbenicom za učenike s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama

Cuisenaire štapići

Pomoćni materijali u nastavi matematike

Montessori materijal za učenje matematike

PRILAGODBE U PROSTORU

- omogućiti učeniku da sjedi blizu nastavnika
- jednostavno uređene i ne prenatrpan prostor
- česte *prilike za ustajanje i kretanje* uokolo; omogućiti prostor za kretanje;
- smanjiti mogućnost odvlačenja pažnje bukom i događajima u okolini;
- omogućiti da se učenik *aktivno uključi* u izlaganje; (kako se učenik ne bi "isključio" radi nerazumijevanja)
- ustaljeno mjesto sjedenja

POSTAVLJANJE ZAHTJEVA I POTICANJE EMOCIONALNO-SOCIJALNIH ODNOSA

- podučavati metodama samonadzora;
- korištenje verbalne pohvale, ohrabrivanja
- što manje javno učenika upozoravati na pogreške
- ne dopustiti zadirkivanje vršnjaka
- češće isticanje pravila u razredu i jasnih granica
- uključivanje učenika u sve aktivnosti na način koji mu je dostižan
- unaprijed jasno odrediti posljedice određenog ponašanja i na njih ukazivati

- osim teškoća koje često učenicima otežavaju usvajanje znanja, djeca sa ADHD-om imaju brojne vrline, talente i interese, koje je potrebno isticati i koristiti i kao motivaciju i kao područja u kojima mogu biti uspješni i tako prevenirati razvoj loše slike o sebi i razvoj emocionalnih teškoća i poremećaja u ponašanju

UMJESTO ZAKLJUČKA....

“Odnosi se prema čovjeku kakav on jest, i on će postati takav. Postupaj prema njemu kakav on može biti i on će postati onakav kakav može i kakav bi trebao biti”

Goethe

HVALA NA POZORNOSTI!